

STANISŁAW RABIEJ

Instytut Nauk Teologicznych UO

Wydział Teologiczny UO

**Śp. ks. dr hab. Walerian Bugel
(1968–2020)**

Dużym zaskoczeniem dla wielu stało się tak nagle odejście do wieczności ks. Waleriana Bugela (28 kwietnia 2020). Miał niespełna 51 lat; urodził się 26 lipca 1968 r. w Koszycach na Słowacji jako syn Jolanty i Oswalda – wybitnego śpiewaka operowego, a wiele lat później także duchownego. Przez krótki czas jego rodzice mieszkali w Halle (Saale) w Niemczech Wschodnich. Tam Walerian spędził pierwsze lata dzieciństwa. Później rodzina wróciła do Koszyc na Słowacji, gdzie przez rok i dwa miesiące Walerian uczęszczał do przedszkola. Kiedy miał iść do podstawówki, ojciec zdecydował się przerwać karierę śpiewaka operowego i wrócić na Zaolzie, aby syn mógł wychowywać się w polskim środowisku. Walerian rozpoczął naukę w polskiej szkole podstawowej w Żukowie Górnym, a następnie kontynuował ją w polskiej podstawówce w Czeskim Cieszynie oraz w tamtejszym Gimnazjum z Polskim Językiem Nauczania. Po zdaniu egzaminu dojrzałości w Liceum Ogólnokształcącym im. A. Osuchowskiego w Cieszynie, rozpoczął studia teologiczne na Wydziale Teologicznym św. Cyryla i Metodego w Litomierzycach (przeniesionym tam po likwidacji Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Karola). W czerwcu 1991 roku uzyskał dyplom z teologii. Ponieważ był zbyt młody, by przyjąć święcenia kapłańskie (miał wtedy 22 lata), rozpoczął naukę na studiach trzeciego stopnia w Instytucie Ekumenicznym KUL, gdzie po dwóch latach, na podstawie rozprawy *Wersje słowackie liturgii bizantyjskiej św. Jana Chryzostoma z lat 1976 i 1986. Studium teologiczno-liturgiczne*, zyskał licencjat kano-

niczny z teologii ekumenicznej. W 1998 r. na Wydziale Teologii KUL obronił pracę doktorską: *Eklezjologia Unii Užhorodzkiej*, napisaną pod kierunkiem o. prof. Wacława Hryniewicza. Opublikowano ją dwa lata później w wydawnictwie KUL pod bardziej literackim tytułem: *W obawie o własną tożsamość. Eklezjologia Unii Užhorodzkiej*, Lublin 2000, ss. 242. Jej wersja czeskojęzyczna (*Eklezjologie Užhorodské Unie a jejich dědiců na pozadí doby*) ukazała się w 2003 r.

Po ukończonych studiach doktoranckich przez dwa lata (1994–1996) pracował jako adiunkt w Katedrze Teologii Praktycznej Grekokatolickiego Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. P.J. Šafárika w Preszowie (obecnie Uniwersytet Preszowski) na Słowacji. Następnie w latach 1998–2016 (z krótkimi przerwami ze względów zdrowotnych) był zatrudniony jako pracownik naukowy w projekcie badawczym: „Zjednoczona Europa a chrześcijaństwo”, zaś od 2003 r. był adiunktem w Katedrze Teologii Liturgicznej Cyrylo-Metodiańskiego Uniwersytetu im. Palackého w Ołomuńcu. W międzyczasie (2002–2003) podjął pracę na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Hradec Králové. W tych uczelniach, zlokalizowanych na terenie Republiki Czeskiej i Słowacji (Koszyce, Preszów), rozwijał swoją działalność badawczą, pisarską oraz organizacyjno-dydaktyczną.

Zarówno środowisko wzrastania, wykształcenie, miejsca studiów, jak i zatrudnienie w ośrodkach naukowo-badawczych potwierdzały jego bogatą językowo i kulturowo osobowość. Dobra znajomość rodzimych języków (czeski, słowacki, polski), wzbogacona angielskim, rosyjskim i niemieckim, dawały mu dostęp do bogatej literatury.

1. Dorobek piśmienniczy

Na bibliografię Waleriana Bugela składa się ponad 100 publikacji. W jego dorobku są: 4 monografie i 1 słownik, 14 artykułów naukowych w periodykach recenzowanych (5 pol., 7 czes., 1 słow., 1 ang.), 51 rozdziałów w monografiach wieloautorskich (22 czes., 17 pol., 10 słow., 1 ang., 1 ros.), 13 tłumaczeń tekstów teologicznych, 29 recenzji publikacji monograficznych, 6 skryptów i podręczników (w jęz. czeskim), 17 artykułów popularnonaukowych (w jęz. czeskim), współredakcja 14 monografii (13 czes., 1 ang.). Lektura jego bogatego dorobku pisarskiego pozwala wyróżnić kilka obszarów badawczych. Zasadniczo koncentrowały się wokół zagadnień istotnych dla teologii ekumenicznej¹,

¹ Przykładowo: 2000. Główne kierunki rozwoju ekumenii w Czechach. W *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia. Materiały sympozjum ekumenicznego inaugurujującego działalność Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego*. Red. Piotr

liturgii², tradycji cyrylo-metodiańskiej³ oraz patrologii⁴. Niemarginalnie zajmował się także teorią i praktyką translatorstwa tekstów liturgicznych, w tym specjalistyczną terminologią teologiczną w obszarze bliskich sobie języków

Jaskóła, 147–152. Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża; 2001. *Katolicko-prawosławne konsensusy na celosvětové úrovni* [Uzgodnienia katolicko-prawosławne na poziomie światowym]. Velehrad: Refugium Velehrad – Roma s.r.o., ss. 98; 2002. *Katolicko-prawoslawný dialog. Texty z let 1965–1995* [Dialog katolicko-prawoslawny. Teksty z lat 1965–1995]. Velehrad; Refugium Velehrad – Roma s.r.o., ss. 107; 2002. Ekumenické dimenze apoštolského listu „Novo millennio ineunte” [Dymensje ekumeniczne listu apostołskiego *Novo millennio ineunte*]. W *Novo millennio ineunte: Pracovní seminář Katedry pastorační a spirituální teologie CMTF UP konaný dne 16. října 2002*. Red. C. Mizia, 60–67. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma s.r.o.; 2003. Ekumeniczne doświadczenia Kościołów w Czechach. W *Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia*. Red. L. Górka, S. Pawłowski, 65–74. Lublin: Wydawnictwo KUL; 2012. Ekumenizm wewnętrzny w prawosławiu rosyjskim przykładem duchowości niepojednanych?. W *Ekumenizm duchowy – duchowość pojednania*. Red. Rajmund Porada, 207–236. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego; 2013. The Papal Primacy as a Matter of the Ecumenical Dialogues [Prymat papieski jako przedmiot dialogów ekumenicznych]. W *Pápežský primát v katolicko-pravoslávnom ekumenickom dialógu / The Primacy of the Pope in Catholic-Orthodox Ecumenical Dialogue, Súbor štúdií*. Red. Š. Marínčák, 35–48 [Orientalia et occidentalia. Analecta Instituti studii spiritualitatis orientaliū occidentaliūque provehendis nomine P. Michaelis Lacko Apellati, vol. 13]. Košice: Centrum spirituality Východ – Západ M. Lacka v Košiciach, vedeckovýskumné pracovisko TF TU.

² 2001. *Současné slovenské verze byzantské liturgie sv. Jana Zlatoústého* [Współczesne wersje słowackie Liturgii bizantyjskiej św. Jana Chryzostoma]. Olomouc: VUP, ss. 136; 2006. *Obřady žehnání v různých liturgických tradicích. Colloquium liturgicum 2006* [Obrzędy błogosławieństw w różnych tradycjach liturgicznych]. Olomouc: VUP, ss. 102; 2011. *Liturgická a eklesialní pluralita na území Československa v první polovině 20. století* [Pluralizm liturgiczny i eklesjalny na terenach Czechosłowacji w pierwszej połowie XX w.]. Olomouc: VUP, ss. 219; 2013. *Obřady manželství v různých liturgických tradicích* [Obrzędy małżeństwa w różnych tradycjach liturgicznych]. Olomouc: VUP, ss. 186; 2015. *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích* [Obrzędy pogrzebu w różnych tradycjach liturgicznych]. Olomouc: VUP, ss. 233.

³ Przykładowo: 2003. *Cyrlometodějské papežské dokumenty z let 869–1985. Výběr* [Cyrylo-metodiańskie dokumenty papieskie z lat 869–1985. Wybór]. Velehrad – Olomouc: Refugium, ss. 192; 2007. Kriteria určování obradovej príslušnosti cyrilometodskej misie [Kryteria określenia przynależności obrządkowej misji cyrylo-metodiańskiej]. W *Duchovné, intelektuálne a politické pozadie cyrilometodskej misie pred jej príchodom na Veľkú Moravu. Monografia príspevkov z medzinárodného vedeckého symposia Nitra, 2. júl 2007*. Red. Jozef Michalov, Peter Ivanič, Martin Hetényi, Zvonko Taneski, 90–103. Nitra: FF UKF; 2011. Cyrilometodějské dědictví výzvou pro evropské integrační procesy i národní a konfesní tradice? [Dziedzictwo cyrylo-metodiańskie wezwaniem dla europejskich procesów integracyjnych oraz tradycji narodowych i konfesyjnych?] W *Kirilo-Methodievskoto kulturno nasledstvo i nacionalnata identičnost / Cyrilo-metodějské kulturné dědictví a národní identita*. Red. S. Nikolova, P. Žeňuch, S. Barlieva, M. Evtimova, 60–75 [Kirilo-Methodievski studii, kn. 20]. Sofia: Błgarska Akademia na naukite. Slávistický ústav Jána Stanislava.

⁴ Przykładowo: 2007. Do akej miery je sv. Ján Zlatoústý pôvodcom Liturgie sv. Jána Chryzostoma? Niekoľko systemizujúcich poznámok ku kritériám určovania autorstva najčastejšie používanej byzantskej liturgie [Na ile św. Jan Złotousty jest twórcą Liturgii św. Jana Chryzostoma? Kilka systematyzujących uwag na temat określenia autorstwa najczęściej stosowanej liturgii bizantyjskiej]. W *Život a dielo svätého Jána Zlatoústeho. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou Prešov, 23. 4. 2007*. Red. J. Zozulák, 83–94. Prešov: Prešovská univerzita; 2009. Hlavní teologické důrazy paschálního kánonu Jana Damašského a byzantské velikonoční jitřní [Główne akcenty teologiczne kánonu paschalnego Jana Damascyńskiego oraz bizantyjskiej jutrzni paschalnej]. W *Antické kresťanství: liturgie, rétorika, antropologie. Sborník z konferencie Centra pro práci s patristickými, středověkými a renesančními texty a Patristické společnosti České Republiky (Olomouc 7.–8. listopadu 2008)*. Red. V. Hušek, P. Kitzler, J. Plátová, 53–68. Brno: CDK.

(czeski, słowacki, polski, angielski)⁵. W swojej działalności popularyzatorskiej nawiązywał do antropologii transkulturowej, kiedy podejmował zagadnienia związane ze świętowaniem, życiem rodzinnym i współczesnymi problemami społecznymi⁶.

Wśród wymienionych kierunków badawczych największa liczba publikacji naukowych związana była z szeroko pojętą problematyką wschodniego chrześcijaństwa. W jej ramach omawia liturgie wschodnie, zwłaszcza tradycji bizantyjsko-słowiańskiej, unie kościelne, historię i duchowość katolickich Kościołów wschodnich, dysydenckie ruchy religijne w prawosławiu rosyjskim. Pomocny okazał się zapewne grant badawczy *Teologický pohled na minulosť a súčasnosť unitu* (Przeszłość i terażniejszość unitów w opcji teologicznej), realizowany w latach 2000–2003. Pokłosiem tych badań były dwie monografie: *Současné slovenské verze byzantské liturgie sv. Jana* oraz *Ekleziologie Užhorodské unie a jejích dědiců na pozadí doby* – zaktualizowana wersja wcześniejszej rozprawy doktorskiej. Problematyka unijna pojawiła się także w drobniejszych artykułach opublikowanych w periodykach czeskich i polskich: *Charakteristické prvky dílčích unií 16.–18. století* (*Charakterystyczne elementy unii częściowych wieków XVI–XVIII*, „Studia Theologica”

⁵ Przykładowo: 2010. Spôsob prekladu kľúčových terminov pre byzantskú teológiu a duchovnosť v polskich pravoslávnych verzách CHR a BAS v porovnaní s ich českými a slovenskými verzami [Sposób tłumaczenia terminów kluczowych dla teologii i duchowości bizantyjskiej w polskich wersjach prawosławnych CHR i BAS w porównaniu z ich wersjami czeskimi i słowackimi]. W *Problematika prekladov bohoslužobných textov do živého jazyka. Súbor štúdií*. Red. Š. Marínčák, 27–52 [Orientalia et occidentalia. Analecta Institutii studiiis spiritualitatis orientalium occidentaliumque provehendis nomine P. Michaelis Lacko Apellati, vol. 8]. Košice: TF TU ; M. Starowieyski. 2012. *Slovník raněkřesťanské literatury Východu. Arabská, arménská, etiopská, gruzínská, koptská a syrská literatura*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, ss. 369; W. Hryniewicz. 2014. Unia a uniatyzmus w katolicko-pravoslávnom dialógu: Problémy, ťažkosti a nádeje. W *Výbrané otázky a perspektivy teológie vo východných cirkvách zjednotených s Rimom / Selected questions and perspectives on the theology in the Eastern Churches united with Rome*. Red. Šimon Marínčák, 361–390. Košice: Centrum spirituality Východ – Západ M. Lacka; T. Visi. 2006. Berakha (žehnáni, dobrořečení) v židovské tradici. W *Obřady žehnáni v různých liturgických tradicích*. Red. Walerian Bugel, 9–15. Olomouc: Univerzita Palackého; D.R. Holeton. 2006. Žehnáni neživých předmětů a «nečlověčích» bytostí v anglikánské liturgické tradici. W *Obřady žehnáni v různých liturgických tradicích*. Red. Walerian Bugel, 23–41. Olomouc: Univerzita Palackého.

⁶ Przykładowo: 2008. *Přínos východní antropologie pro integraci Evropy* [Wkład antropologii wschodniej w integrację Europy]. W *Człowiek drogą Europy. Z naukowej współpracy wydziałów teologicznych w Pradze, Trnawie i Opolu*. Red. Stanisław Rabiej, 49–58 (Colloquia Theologica 4). Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego; 2008. *Společenská odpovědnost podniků v současné Evropě. Velehrad 3.–4.7.2005* [Odpowiedzialność społeczna zakładów pracy we współczesnej Europie]. Olomouc: UP, ss. 140; 2009. Antropologia (dla i nie tylko) ludzi dobrej woli. W *Prorocy Europy Środkowo-Wschodniej XX wieku. Materiały III i IV Forum Teologów Europy Środkowo-Wschodniej*. Red. Stanisław Celestyn Napiórkowski, 159–169. Lublin: Wydawnictwo KUL; 2015. Mezi dekonstrukcí křesťanské liturgie a návratem k přírodním náboženstvím – náboženské obřady bezpopoveckých konfesně-obřadních skupin. Pokus o charakteristiku [Między dekonstrukcją liturgii chrześcijańskiej a powrotem do religii naturalnych – obrzędy religijne bezpopowskich grup konfesyjno-religijnych. Próba charakterystyki]. W *Ludová próza na Slovensku v kontexte dejín slavistiky*. Red. K. Žeňuchová, 295–336. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV & Slovenský komitet slavistov.

2 [2000], nr 2, s. 40–50) i *Eklezjologia Unii Užhorodzkiej*, „Roczniki Teologiczne KUL” 47 (2000), nr 7, s. 59–89. Powtórzył w nich wiele problemów poruszonych wcześniej w rozprawie doktorskiej.

Zagadnienia teologiczne związane z uniami Kościołów wschodnich z Rzymem Bugel opublikował w zbiorach studiów, wydawanych przez ośrodek badań wydziału teologicznego w Trnawie z siedzibą w Koszycach (*Ekleziologia Užhorodskej únie – tertia gens ecclesiologica?*; *Úloha jezuitov pri vzniku a v rámci života Východných katolíckych cirkví na príklade vybraných lokálnych únií*; *Minulosť a súčasnosť východnej katolíckej teológie – niekoľko systemizujúcich poznámok s pokusom o výhľad do budúcnosti*; *Pohled na cirkvev v díle A. Possevina „Moscovia“ jako příklad teologického pozadí potridentských pokusů o církevní unii*; *Communio indických křesťanů s římskou církví v 15.–19. století v pohledu současných katolíckých křesťanů sv. Tomáše*; *Aspekty ujmowania tajemnicy Kościoła przez współczesnych katolíckich Chrześcijan św. Tomasza*. *Eklezjologia*; *„My javlajemsja mostom meždu Vostokom i Zapadom”*; *Próba charakterystyki eklezjologicznego spojrzenia na unię władcy bł. Wasyla Hopko na przykładzie jego twórczości*).

Drugim ważnym kierunkiem badań i idących za nimi publikacjami była teologia ekumeniczna. W kilku tekstach drukowanych w monografiach wieloautorskich pisał o wybranych denominacjach oraz ich wzajemnych relacjach⁷. W nurcie ekumenicznym zajmował się też problematyką dialogów interkonfesyjnych, głównie doktrynalnych. W tym zakresie opublikował m.in. tekst w języku angielskim⁸. Ponadto redagował dwa tomy tłumaczeń, z uwzględnieniem wersji oryginalnych

⁷ 2000. Główne kierunki rozwoju ekumenii w Czechach. W *Ekumenizm na progę trzeciego tysiąclecia. Materiały sympozjum ekumenicznego inaugurującego działalność Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego*. Red. P. Jaskóła, 147–152. Opole: Wydawnictwo Świętego Krzyża; 2002. Vzťahy medzi sesterskými cirkvami v Česku, na Slovensku, v Maďarsku, Jugoslávii, Rumunsku a Bulharsku [Relacje Kościołów siostrzanych w Czechach, na Słowacji, Węgrzech, w Jugosławii, Rumunii i Bułgarii]. W *„Kościoły siostrzane” w dialogu*. Red. Zygfryd Glaeser, 91–106. Opole: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego; 2003. Ekumeniczne doświadczenia Kościołów w Czechach. W *Ekumeniczna odpowiedzialność na początku trzeciego tysiąclecia*. Red. Leonard Górka, Sławomir Pawłowski, 65–74 (Teologia w Dialogu 10). Lublin: Wydawnictwo KUL; 2006. Kościoły czeskie w 10 lat po encyklice *Ut unum sint*. W *Pojednanie drogą Kościoła. Dziesięciolecie encykliki „Ut unum sint”*. Red. Józef Budniak, 137–150. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego; 2009. Czeskobraterski Kościół Ewangelicki jako próba dwudziestowiecznej syntezy eklezjalnej na gruncie reformowanym. W *W nurcie myśli Jana Kalwina*. Red. Józef Budniak, Piotr Jaskóła, Rajmund Porada, 143–156. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.

⁸ 2013. *The Papal Primacy as a Matter of the Ecumenical Dialogues The Primacy of the Pope in Catholic-Orthodox Ecumenical Dialogue, Sŭbor štúdií*. Red. Š. Marínčák, 35–48 (Orientalia et occidentalia. Analecta Instituti studiis spiritualitatis orientalium occidentaliumque provehendis nomine P. Michaelis Lacko Apellati, vol. 13). Košice: Centrum spirituality Východ – Západ M. Lacka v Košiciach, vedeckovýskumné pracovisko TF TU.

i istniejących tłumaczeń na języki współczesne⁹. Nie brakuje też w jego twórczości pisarskiej opracowań dotyczących ekumenizmu praktycznego. Dedykował je pracownikom ze sfery działań społecznych i charytatywnych¹⁰.

Bliskie zagadnieniom ekumenicznym były też jego prace badawcze prowadzone w Katedrze Teologii Liturgicznej na Cyrylometodiańskim Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Franciszka Palackiego w Ołomuńcu. Znalazło to odzwierciedlenie w kilku jego czeskich publikacjach¹¹. Inne artykuły w tej grupie tematycznej dotyczyły reformy soborowej – obrzędów Wiatyku (*Viaticum v reformě 2. Vatikánského koncilu*), wdrażania odnowy posoborowej w warunkach czechosłowackich („*Sacrosanctum Concilium*“ – *initium culmenque instaurationis Ecclesiae? Kontext i uwarunkowania historyczne wprowadzania reformy liturgicznej Soboru Watykańskiego II w warunkach czechosłowackich*) oraz urzeczywistniania liturgii na poziomie diecezjalnym (*Liturgie partikulární církve*). Natomiast jeden z nich stanowi dialog z socjologicznym ujęciem problematyki liturgicznej we Francji (*Jak se (ne)stát oběti (pseudo)vědeckosti. Teologická dekonstrukce diskuse ke „kvazikněžské vrstvě“*).

Do tego nurtu badań nad liturgią rzymską wpisuje się monografia: *Anafora jako teologický text. Výbrané otázky na příkladu pokoncilních eucharistických modliteb římské liturgie* (Anafora jako tekst teologiczny. Zagadnienia wybrane na przykładzie posoborowych modlitw eucharystycznych liturgii rzymskiej, Červený Kostelec: Pavel Mervart 2015, ss. 316). W tej pracy habilitacyjnej W. Bugiel omawia w porządku chronologicznym oficjalne teksty liturgiczne i inne ważne dokumenty kościelne dotyczące anafory posoborowych. Strukturalna, teologiczna i historyczna

⁹ 2001. *Katolicko-pravoslavné konsensy na celosvětové úrovni*. Velehrad: Velehrad – Roma s.r.o., 11–102; 2002. *Katolicko-pravoslavný dialog. Texty z let 1965–1995*. Velehrad: Velehrad – Roma s.r.o., ss. 107.

¹⁰ 2003. Jak „żyć ekumenią w Kościołach lokalnych” – uszczegółowienia czeskie. W *Žyć ekumeniá w Kościołach lokalnych*. Red. Piotr Jaskóła, Rajmund Porada, 113–122. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego; 2006. *Wyzwania Sibiu 2007 – odnowa i jedność na poziomie lokalnym*. Uszczegółowienia czeskie. W *Chrystus światłem ekumenii. W drodze na trzecie zgrupowanie ekumeniczne w Sibiu*. Red. Rajmund Porada, 143–151. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego; 2010. *Konfesni a náboženská identita jako faktor ovlivňující poskytování (i přijímání) charitativní/sociální/humanitární pomoci. W Spravedlnost a služba IV. Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS – Vyšší odborné školy sociální Olomouc*. Red. M. Bednář, D. Palaščáková, 48–62. Olomouc: Caritas – Vyšší odborná škola sociální Olomouc; 2011. *Charta Oecumenica jako povzbuzení i inspirace ke společné sociální angažovanosti křesťanů. W Spravedlnost a služba V. Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS – Vyšší odborné školy sociální Olomouc*. Red. J. Synková, 38–51. Olomouc: VOŠs.

¹¹ 2006. *Obřady žehnání v různých liturgických tradicích. Colloquium liturgicum 2006*. Olomouc: Univerzita Palackého, ss. 102; 2011. *Liturgická a eklesiální pluralita na území Československa v první polovině 20. Století*. Olomouc: VUP, ss. 219; 2013. *Obřady manželství v různých liturgických tradicích*. Olomouc: VUP, ss. 186; 2015. *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*. Olomouc: VUP, ss. 233.

analiza posoborowych anafor została wzbogacona kulturowymi aspektami wprowadzania nowych treści. Cenna jest też komparatywna analiza słownictwa teologicznego modlitw eucharystycznych w oryginalnych wersjach narodowych oraz przepracowanej łacińskiej.

Patrząc na całość pisarskiego dorobku naukowego ks. Waleriana Bugiela, trzeba podkreślić, że systematycznie rozwijał swoją działalność pisarską na obranych ścieżkach badawczych. Pozostawał wierny teologii systematycznej ekumenicznie zorientowanej oraz teologii pastoralnej z jej elementami liturgicznymi. Szukał inspiracji w pracach teologicznych języka polskiego, czeskiego i słowackiego. Podejmował też działania na rzecz popularyzacji myśli teologicznej w środowiskach pośrednio związanych z ośrodkami naukowymi.

2. Prace organizacyjno-dydaktyczne

Ks. Walerian Bugiel po uzyskaniu doktoratu prowadził wykłady na wydziałach teologicznych na Słowacji (Uniwersytet im. P.J. Šafárika w Preszowie) i w Czechach (Uniwersytetu im. Palackého w Ołomuńcu) oraz na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytet w Hradec Králové. W ramach studiów I i II stopnia na kierunkach teologicznych prowadził zajęcia z następujących przedmiotów: teologia ekumeniczna, liturgika bizantyjska, wprowadzenie do życia duchowego wg tradycji bizantyjskiej, śpiew cerkiewny i muzyka cerkiewna, liturgika. Katalog przedmiotów wykładanych wskazuje na jego multidyscyplinarne przygotowanie naukowo-dydaktyczne i zapewne spore umiejętności pedagogiczne. Nie unikał też działalności popularyzatorskiej w środowisku akademickim. W sposób planowany i systematyczny brał udział w wielu inicjatywach naukowych w swoim obszarze zainteresowań naukowych. Dostyc duże obciążenie pracą dydaktyczną próbował godzić z pracami popularyzatorskimi i duszpasterskimi. Uczestniczył aktywnie w konferencjach naukowych w Europie. W ich ramach wykorzystywał możliwość prezentacji owoców swoich badań.

Wraz z jego odejściem do wieczności teologia w Europie Środkowo-Wschodniej traci liturgistę, eklezjologa o ekumenicznej wrażliwości, wybitnego znawcę wschodniego chrześcijaństwa, na temat którego ogłosił szereg istotnych i świetnie przyjętych w naukowym środowisku publikacji. Powszechnie znany był ze swego perfekcjonizmu, który rzutował na stawianie przezeń najwyższych wymagań innym, ale w pierwszej kolejności sobie. Związany więzami tożsamości tak z Polską, jak i Zaolziem, na którym się wychował, pozostanie tam w dobrej i wdzięcznej pamięci.